DOMSTOLENS DOM

1. december 1998 *

I sag C-326/96,

angående en anmodning, som Employment Appeal Tribunal, London (Det Forenede Kongerige), i medfør af EF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

B. S. Levez

mod

T. H. Jennings (Harlow Pools) Ltd,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 119 samt af artikel 2 og 6 i Rådets direktiv 75/117/EØF af 10. februar 1975 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivninger om gennemførelse af princippet om lige løn til mænd og kvinder (EFT L 45, s. 19),

har

* Processprog: engelsk.

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G. C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene J.-P. Puissochet, G. Hirsch og P. Jann samt dommerne G. F. Mancini (refererende dommer), J. C. Moitinho de Almeida, J. L. Murray, D. A. O. Edward, H. Ragnemalm, R. Schintgen og K. M. Ioannou,

generaladvokat: P. Léger
justitssekretær: ekspeditionssekretær H. A. Rühl,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— B. S. Levez ved David Pannick, QC, og solicitor Pauline Matthews ved barrister Dinah Rose

— Det Forenede Kongeriges regering ved Lindsey Nicoll, Treasury Solicitor's Department, som befuldmægtiget, bistået af barrister Nicholas Paines

— den franske regering ved kontorchef Catherine de Salins og fuldmægtig Anne de Bourgoing, begge Juridisk Tjeneste, Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Christopher Docksey og Marie Wolfcarius, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 3. marts 1998 er afgivet mundtlige indlæg af B. S. Levez ved Pauline Matthews ved David Pannick og Dinah Rose, af T. H. Jennings

(Harlow Pools) Ltd ved barrister Jason Coppel, af det Forenede Kongeriges regering ved Nicholas Paines, af den franske regering ved Anne de Bourgoing, af den irske regering ved Mary Finlay, SC, og barrister Eileen Barrington og af Kommissionen ved Christopher Docksey,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 12. maj 1998,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 14. august 1996, indgået til Domstolen den 4. oktober 1996, har Employment Appeal Tribunal, London, i medfør af EF-traktatens artikel 177 forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 119 samt af artikel 2 og 6 i Rådets direktiv 75/117/EØF af 10. februar 1975 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivninger om gennemførelse af princippet om lige løn til mænd og kvinder (EFT L 45, s. 19, herefter »direktivet«).

2 Spørgsmålene er rejst under en sag, som B. S. Levez har anlagt mod sin tidligere arbejdsgiver, T. H. Jennings (Harlow Pools) Ltd (herefter »Jennnings Ltd«), angående efterbetaling af løn, der ikke er udbetalt som følge af forskelsbehandling på grundlag af køn.

Fællesskabsretten

3 Direktivets artikel 2 har følgende ordlyd: »Medlemsstaterne indfører i deres nationale retsorden de nødvendige bestemmelser til, at enhver arbejdstager, der føler sig krænket ved tilsidesættelse af ligelønsprincippet, kan gøre sine rettigheder gældende for retslige instanser efter eventuelt at have indbragt sagen for andre kompetente instanser.«

4 I direktivets artikel 6 hedder det: »Medlemsstaterne træffer i overensstemmelse med deres nationale forhold og deres retssystemer de nødvendige foranstaltninger for at sikre gennemførelsen af ligelønsprincippet. De drager omsorg for, at der findes effektive midler, der gør det muligt at påse, at dette princip overholdes.«

Den nationale lovgivning

5 I Det Forenede Kongerige bestemmes det i section 1(1) i Equal Pay Act 1970 (ligelønsloven, herefter »EPA«), at enhver aftale om ansættelse af en kvinde skal anses for at indeholde en ligebehandlingsklausul.

6 I section 2(5) i EPA bestemmes det, at kvinder ikke i søgsmål vedrørende manglende overholdelse af en ligebehandlingsklausul (herunder søgsmål for en Industrial Tribunal) kan tilkendes efterbetaling af løn eller erstatning for tidsrum, der ligger mere end to år forud for sagens anlæg (herefter »den omtvistede bestemmelse«).

7 Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at Industrial Tribunal ikke efter EPA kan forlænge denne periode.

8 Imidlertid kan en person i den situation, B. S. Levez befinder sig i, ifølge de oplysninger, der er givet af Det Forenede Kongeriges regering, anlægge sag ved County Court og påberåbe sig såvel EPA som svig fra arbejdsgiverens side.

Baggrunden for sagen

9 I februar 1991 blev B. S. Levez ansat som leder af et »bookmaker«-agentur (betting shop), som ejedes af Jennings Ltd. Hendes løn udgjorde 10 000 GBP om året. I december 1991 blev hun udnævnt til leder af et andet af sagsøgtes agenturer, hvor hun afløste en mandlig arbejdstager, som havde oppebåret en årsløn på 11 400 GBP fra sin udnævnelse i september 1990, til han fratrådte i oktober 1991.

10 Ifølge forelæggelseskendelsen er det ubestridt, at B. S. Levez og hendes mandlige forgænger var ansat til at udføre samme arbejde. Desuden er der enighed om, at ansættelsesvilkårene var de samme for alle ledere af Jennings Ltd's agenturer.

11 Imidlertid blev B. S. Levez' løn fra den 30. december 1991 kun forhøjet til 10 800 GBP pr. år, idet hendes arbejdsgiver urigtigt havde meddelt hende, at hendes mandlige forgænger havde oppebåret denne løn. Først fra april 1992 fik B. S. Levez lønforhøjelse, idet hendes løn steg til 11 400 GBP.

12 Efter at B. S. Levez var holdt op med at arbejde for Jennings Ltd i marts 1993, opdagede hun, at hun indtil april 1992 havde fået en lavere løn end sin mandlige forgænger. Følgelig anlagde hun den 17. september 1993 sag ved Industrial Tribunal i medfør af EPA. Den 25. juli 1994 fastslog denne ret, at B. S. Levez var berettiget til en løn på 11 400 GBP fra ansættelsestidspunktet, dvs. den 18. februar 1991, og tilpligtede Jennings Ltd at efterbetale det hertil svarende beløb.

13 Imidlertid gjorde Jennings Ltd i en skrivelse af 26. juli 1994 til Industrial Tribunal's justitskontor gældende, at en del af afgørelsen var i strid med EPA. Under hensyntagen til forældelsesfristen på to år i den omtvistede bestemmelse og til, at B. S. Levez havde anlagt sagen ved Industrial Tribunal den 17. september 1993, gjorde Jennings Ltd gældende, at Industrial Tribunal ikke kunne træffe bestemmelse om efterbetaling af løn for tiden før den 17. september 1991 og anmodede retsformanden om at efterprøve datoerne i afgørelsen.

14 Ved skrivelse af 12. august 1994 anerkendte retsformanden for Industrial Tribunal, at B. S. Levez i henhold til section 2(5) i EPA kun var berettiget til efterbetaling af løn for tiden efter den 17. september 1991, dvs. to år før sagsanlægget.

15 Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at Industrial Tribunal's afgørelse ikke formelt er blevet ændret. En kopi af den nævnte skrivelse blev dog sendt til B. S. Levez. Den 22. august 1994 indbragte hun Industrial Tribunal's afgørelse for Employment Appeal Tribunal, idet hun gjorde gældende, at beslutningen om at ændre det tidspunkt, hvorfra lønnen skulle efterbetales, til den 17. september 1991 var i strid med fællesskabsretten. Hun anførte, at hun var berettiget til lige løn fra det tidspunkt, hvor hun begyndte at arbejde for Jennings Ltd, nemlig den 18. februar 1991. Efter forkyndelsen af ankestævningen er Equal Opportunities Commission indtrådt i sagen til støtte for sagsøgeren i hovedsagen, og en ændret ankestævning er forkyndt i henhold til en tilladelse af 12. oktober 1995.

De præjudicielle spørgsmål

16 På denne baggrund har Employment Appeal Tribunal besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er det foreneligt med fællesskabsretten i forbindelse med et krav om lige løn for samme arbejde uden forskelsbehandling på grundlag af køn at anvende en national retsregel, som begrænser den pågældendes ret til efterbetaling af løn eller til erstatning som følge af tilsidesættelse af ligelønsprincippet til et tidsrum på to år forud for sagens anlæg, når

a) den nationale retsregel finder anvendelse på alle krav om lige løn uden forskelsbehandling på grundlag af køn, men ikke på andre krav

b) bestemmelser, som i denne henseende er mere gunstige for de pågældende, finder anvendelse på andre krav på det arbejdsretlige område, herunder krav vedrørende misligholdelse af ansættelseskontrakter, ulige løn på grund af racediskrimination, ulovlig lønindeholdelser og forskelsbehandling på grundlag af køn vedrørende andre forhold end løn

c) den nationale ret under ingen omstændigheder har kompetence til at forlænge tidsrummet på to år, end ikke i tilfælde, hvor den pågældende har fremsat sit krav for sent, fordi hendes arbejdsgiver forsætligt har givet hende urigtige oplysninger om lønniveauet for mænd, der udfører arbejde svarende til hendes?

2) Henset til Domstolens faste praksis, hvorefter rettigheder, som består i medfør af fællesskabsrettens direkte virkning, skal udøves på de betingelser, som er fastsat i den nationale retsorden — idet det bl.a. forudsættes, at disse betingelser ikke er mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende søgsmål på grundlag af national ret — hvorledes skal begrebet 'tilsvarende søgsmål på grundlag af national ret' da fortolkes, når der er tale om et krav om lige løn i tilfælde, hvor betingelserne i den nationale lovgivning til gennemførelse af ligelønsprincippet adskiller sig fra betingelserne i anden national lovgivning på det arbejdsretlige område, herunder lovgivning vedrørende misligholdelse af ansættelseskontrakter, ulige løn på grund af racediskrimination, ulovlige lønindeholdelser og forskelsbehandling på grundlag af køn vedrørende andre forhold end løn?«

Det første spørgsmål

17 Ud fra de oplysninger, der foreligger for Domstolen, må den forelæggende rets første spørgsmål forstås således, at det ønskes oplyst, om fællesskabsretten er til hinder for anvendelsen af en national retsregel, som begrænser en arbejdstagers ret til efterbetaling af løn eller til erstatning som følge af tilsidesættelse af ligelønsprincippet til et tidsrum på to år forud for sagens anlæg, som ikke kan forlænges, i tilfælde hvor forsinkelsen med kravets fremsættelse skyldes, at arbejdsgiveren forsætligt har givet den pågældende urigtige oplysninger om lønniveauet for arbejdstagere af det modsatte køn, der udfører tilsvarende arbejde.

18 Indledningsvis bemærkes, at det fremgår af Domstolens faste praksis, at når der ikke er udstedt fællesskabsbestemmelser på området, tilkommer det hver enkelt medlemsstat i sin interne retsorden at udpege de kompetente retter og fastsætte de processuelle regler for sagsanlæg til sikring af beskyttelsen af de rettigheder, som fællesskabsretten medfører for borgerne. Disse regler må dog ikke være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende søgsmål på grundlag af national ret (ækvivalensprincippet), og de må heller ikke i praksis gøre det umuligt eller

uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges i henhold til Fællesskabets retsorden (effektivitetsprincippet) (jf. domme af 16.12.1976, sag 33/76, Rewe, Sml. s. 1989, præmis 5, og sag 45/76, Comet, Sml. s. 2043, præmis 13 og 16, af 14.12.1995, forenede sager C-430/93 og C-431/93, Van Schijndel og Van Veen, Sml. I, s. 4705, præmis 17, af 10.7.1997, sag C-261/95, Palmisani, Sml. I, s. 4025, præmis 27, af 11.12.1997, sag C-246/96, Magorrian og Cunningham, Sml. I, s. 7153, præmis 37, og af 15.9.1998, forenede sager C-279/96, C-280/96 og C-281/96, Ansaldo Energia m.fl., Sml. I, s. 5025, præmis 16).

19 Domstolen har således fastslået, at det er foreneligt med fællesskabsretten, at der i nationale retsregler af retssikkerhedshensyn fastsættes rimelige, præklusive søgsmålsfrister. Sådanne frister kan ikke antages i praksis at gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges i henhold til Fællesskabets retsorden, selv om sådanne frister, når de er udløbet, medfører, at sagen helt eller delvis afvises (jf. navnlig dommen i Palmisani-sagen, præmis 28, dom af 2.12.1997, sag C-188/95, Fantask m.fl., Sml. I, s. 6783, præmis 48, og dommen i sagen Ansaldo Energia m.fl., præmis 17 og 18).

20 Heraf følger, at en national retsregel, der begrænser retten til efterbetaling af løn til et tidsrum på to år forud for sagens anlæg, ikke i sig selv giver anledning til kritik.

21 Imidlertid fremgår det af forelæggelseskendelsen, at Jennings Ltd i sagen for den nationale ret urigtigt har meddelt B. S. Levez, at hendes mandlige forgænger havde oppebåret en løn på 10 800 GBP, således at hendes løn — med virkning fra den 30. december 1991 — kun blev forhøjet til dette beløb. Først i april 1992 blev hendes løn forhøjet til 11 400 GBP.

22 Ifølge B. S. Levez er det åbenbart, at den omtvistede bestemmelse under sådanne omstændigheder hverken giver mulighed for fuldstændig erstatning eller for at pålægge en effektiv sanktion i tilfælde, hvor ligelønsprincippet tilsidesættes, hvilket er i strid med direktivets artikel 2 og 6. B. S. Levez har desuden anført, at den forelæggende ret ikke skønsmæssigt kan forlænge denne periode, hverken på grund af den adfærd, sagsøgte har udvist, idet man gav hende urigtige oplysninger om hendes mandlige forgængers løn, eller generelt, fordi det ville være rimeligt og retfærdigt at gøre det.

23 Kommissionen er ligeledes af den opfattelse, at der må lægges vægt på de særlige omstændigheder i den konkrete sag. Sagsøgeren i hovedsagen havde — i en del af det relevante tidsrum — faktisk ikke mulighed for at anlægge en ligelønssag, fordi hun på det tidspunkt var fuldstændig uvidende om, at hun blev forskelsbehandlet. Arbejdsgiverens svigagtige oplysninger bevirkede derfor, at arbejdstageren blev fuldstændig afskåret fra at udøve sin ret til lige løn, og det synes ikke at være rimeligt begrundet i principper som f.eks. retssikkerhedsprincippet eller princippet om en hensigtsmæssig afvikling af sagen, at en national ret ikke skulle kunne tage hensyn til disse særlige omstændigheder.

24 Derimod har Det Forenede Kongeriges regering gjort gældende, at B. S. Levez i december 1991 vidste, at hun havde fået en lavere løn end sin mandlige forgænger, selv om hun ikke var klar over, nøjagtig hvor stor forskellen var. Hun kunne have anlagt sag på dette tidspunkt, hvilket hun ikke gjorde. Under retsmødet har Jennings Ltd ligeledes anført, at der — selv om B. S. Levez ikke var klar over, hvor stor en løn hendes mandlige forgænger fik, og dermed hvor stort et beløb hun kunne få efterbetalt — ikke var noget, der forhindrede hende i at anlægge sag inden september 1993.

25 Det bemærkes, at ifølge traktatens artikel 177, som er baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funktioner, har Domstolen alene kompetence til at træffe afgørelse vedrørende fortolkningen og gyldigheden af en EF-forskrift på grundlag af de faktiske omstændigheder, som de er beskrevet af

den nationale ret (jf. bl.a. dom af 2.6.1994, sag C-30/93, AC-ATEL Electronics Vertriebs, Sml. I, s. 2305, præmis 16).

26 Det tilkommer derfor ikke Domstolen, men den nationale ret at fastslå de faktiske omstændigheder, der har givet anledning til sagen, og at fastslå, hvilke konsekvenser de har for den afgørelse, som retten skal træffe (dom af 29.4.1982, sag 17/81, Pabst & Richarz, Sml. s. 1331, præmis 12, og dommen i sagen AC-ATEL Electronics Vertriebs, præmis 17).

27 I det foreliggende tilfælde fremgår det af forelæggelseskendelsen, at sagsøgeren i hovedsagen fremsatte sit krav for sent som følge af urigtige oplysninger, som arbejdsgiveren havde givet i december 1991 om lønniveauet for mandlige arbejdstagere, som udførte tilsvarende arbejde.

28 Det fremgår derfor, at det skyldtes urigtige — endog forsætligt vildledende — oplysninger fra arbejdsgiveren, at B. S. Levez ikke kunne have kendskab til, at hun selv efter december 1991 var udsat for forskelsbehandling på grundlag af køn.

29 Med hensyn til perioden før december 1991 var det først i april 1993, at B. S. Levez fik kendskab til omfanget af den forskelsbehandling, hun havde været udsat for.

30 Som Kommissionen med rette har anført, er det i den foreliggende sag kun en del af sagsøgerens krav, der berøres, men i andre tilfælde og under tilsvarende omstændigheder kunne hun have været afskåret fra at fremsætte hele kravet som følge af den omtvistede regel.

31 Når en arbejdsgiver har givet en arbejdstager urigtige oplysninger om lønniveauet for arbejdstagere af det modsatte køn, der udfører tilsvarende arbejde, kan arbejdstageren ikke vide, om hun er udsat for forskelsbehandling, eller kende omfanget heraf. Under disse omstændigheder ville arbejdsgiveren ved at påberåbe sig den omtvistede bestemmelse kunne afskære den ansatte fra muligheden for i henhold til direktivet at søge ligelønsprincippet gennemført ved domstolene (jf., tilsvarende, dom af 17.10.1989, sag 109/88, Danfoss, Sml. s. 3199, præmis 13).

32 Det ville, med andre ord, under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, være åbenbart uforeneligt med det ovenfor beskrevne effektivitetsprincip at tillade en arbejdsgiver at påberåbe sig en national bestemmelse som den omtvistede bestemmelse. Anvendelsen af den nævnte bestemmelse gør det nemlig i praksis umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at få efterbetalt løn i forbindelse med forskelsbehandling på grundlag af køn. Det må konstateres, at bestemmelsen fører til, at det bliver lettere for en arbejdsgiver, hvis svigagtige oplysninger har været baggrunden for, at den ansatte for sent anlagde sag med henblik på gennemførelse af ligelønsprincippet, at overtræde fællesskabsretten.

33 Endvidere synes en anvendelse af den omtvistede bestemmelse under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, ikke at være rimeligt begrundet i principper som f.eks. retssikkerhedsprincippet eller princippet om en hensigtsmæssig afvikling af sagen.

34 Det første spørgsmål må derfor besvares med, at fællesskabsretten er til hinder for anvendelsen af en national retsregel, som begrænser en arbejdstagers ret til efterbetaling af løn eller til erstatning som følge af tilsidesættelse af ligelønsprincippet til et tidsrum på to år forud for sagens anlæg, som ikke kan forlænges, i tilfælde hvor forsinkelsen med kravets fremsættelse skyldes, at arbejdsgiveren forsætligt har givet den pågældende urigtige oplysninger om lønniveauet for arbejdstagere af det modsatte køn, der udfører tilsvarende arbejde.

Det andet spørgsmål

35 Efter besvarelsen af det første spørgsmål er det ufornødent at besvare den nationale rets andet spørgsmål, for så vidt som det vedrører en sag, der er anlagt ved Industrial Tribunal. Imidlertid har Det Forenede Kongeriges regering gjort gældende, at B. S. Levez efter de foreliggende omstændigheder under en sag for County Court kunne have krævet og fået tilkendt erstatning for hele det tab, hun havde lidt som følge af, at hendes arbejdsgivers svigagtige oplysninger havde afskåret hende fra at fremsætte et krav i henhold til EPA. Hun ville for denne ret have kunnet påberåbe sig både EPA og det forhold, at arbejdsgiveren havde gjort sig skyldig i svig, uden at den omtvistede bestemmelse fandt anvendelse.

36 På baggrund af disse oplysninger må det andet spørgsmål forstås således, at det ønskes oplyst, om fællesskabsretten er til hinder for anvendelsen af den omtvistede bestemmelse, selv i tilfælde, hvor der findes et andet retsmiddel, men hvor dette kan indebære anvendelse af processuelle regler eller andre betingelser, der er mindre gunstige end søgsmål på grundlag af national ret, der må anses for tilsvarende søgsmål.

37 Som anført i præmis 18 i nærværende dom, tilkommer det, når der ikke er udstedt fællesskabsbestemmelser på området, hver enkelt medlemsstat i sin interne retsorden at udpege de kompetente retter og fastsætte de processuelle regler for sagsanlæg til sikring af beskyttelsen af de rettigheder, som fællesskabsretten medfører for borgerne. Disse regler må dog ikke være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende søgsmål på grundlag af national ret (jf. dommen i sagen Ansaldo Energia m.fl., præmis 27).

38 Når henses til de oplysninger, der er givet af Det Forenede Kongeriges regering, må det derfor fastslås, at den omtvistede bestemmelse ikke indebærer en tilsidesættelse af effektivitetsprincippet, når en arbejdstager kan gøre de rettigheder, traktatens artikel 119 og direktivet tillægger ham, gældende for en anden ret. Det skal imdlertid også undersøges, om ækvivalensprincippet under omstændigheder som de i hovedsagen foreliggende overholdes ved en sag som den, der kan anlægges ved County Court.

39 Det tilkommer i princippet de nationale retter at efterprøve, om de processuelle regler, der i national ret skal sikre, at de rettigheder, borgerne har i henhold til fællesskabsretten, beskyttes, er i overensstemmelse med ækvivalensprincippet (jf. også dommen i Palmisani-sagen, præmis 33).

40 Med henblik på den bedømmelse, den nationale ret skal foretage, kan Domstolen imidlertid give nogle retningslinjer for fortolkningen af fællesskabsretten.

41 Det er en betingelse for, at ækvivalensprincippet er overholdt, at den omtvistede regel finder anvendelse uden forskel på søgsmål, der vedrører tilsidesættelse af fællesskabsretten, og søgsmål, der vedrører tilsidesættelse af national ret, og hvor sagsgenstanden og søgsmålsgrundlaget er de samme (jf., tilsvarende, dom af 15.9.1998, sag C-231/96, Edis, Sml. I, s. 4951, præmis 36).

42 Dette princip kan imidlertid ikke fortolkes således, at en medlemsstat er forpligtet til at udvide den gunstigste nationale ordning til at omfatte alle sager, der — som hovedsagen — anlægges på det arbejdsretlige område (jf. dommen i Edis-sagen, præmis 36).

43 For at kunne fastslå, om ækvivalensprincippet er overholdt i det foreliggende tilfælde, må den nationale ret, som er den eneste, der har direkte kendskab til de processuelle regler for sagsanlæg på det arbejdsretlige område, undersøge såvel formålet med som de væsentligste momenter ved søgsmål på grundlag af national ret, som hævdes at være tilsvarende søgsmål (jf. dommen i Palmisani-sagen, præmis 34-38).

44 Desuden skal hvert enkelt tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om, hvorvidt en national processuel bestemmelse er mindre gunstig end dem, der gælder for tilsvarende søgsmål på grundlag af national ret, bedømmes under hensyn til, hvilken

stilling bestemmelsen indtager i den samlede procedure, herunder dens forløb og dens særlige kendetegn, for de forskellige nationale retsinstanser (jf. tilsvarende, dommen i sagerne Van Schijndel og Van Veen, præmis 19).

45 Med hensyn til hovedsagen må der for det første tages stilling til de argumenter, der er fremsat af Det Forenede Kongeriges regering, som for så vidt angår ækvivalensprincippet er af den opfattelse, at et krav, der støttes på EPA — som blev vedtaget før Det Forenede Kongeriges tiltrædelse af Fællesskaberne og før vedtagelsen af direktivet — er en form for søgsmål på grundlag af national ret, som kan sammenlignes med et søgsmål, der direkte er baseret på traktatens artikel 119. Da EPA finder anvendelse på en række krav, der skal sikre, at princippet om lige kontraktvilkår overholdes, hvad enten der er tale om løn eller ej, er det rimeligt, at alle kravene er undergivet samme regel om præklusion. Det Forenede Kongeriges regering finder derfor, at ækvivalensprincippet er overholdt.

46 I denne forbindelse må det fastslås, at EPA er den nationale lovgivning, som gennemfører det fællesskabsretlige princip om forbud mod forskelsbehandling på grundlag af køn med hensyn til løn, således som det fremgår af traktatens artikel 119 og direktivet.

47 Følgelig er det — som generaladvokaten med rette har anført i punkt 48 i forslaget til afgørelse — ikke, som Det Forenede Kongeriges regering hævder, tilstrækkeligt til at sikre overholdelsen af ækvivalensprincippet, at de samme processuelle regler, nemlig section 2(5) i EPA, finder anvendelse på to sammenlignelige former for krav, hvoraf det ene bygger på fællesskabsretten og det andet på national ret, eftersom der er tale om et og samme retsmiddel.

48 Siden Det Forenede Kongerige tiltrådte Fællesskaberne, har EPA været den lovgivning, hvorved det har opfyldt sine forpligtelser i henhold til traktatens artikel 119 og senere direktivet. EPA kan derfor ikke være det rette grundlag for sammenligningen med henblik på at sikre overholdelsen af ækvivalensprincippet.

49 For det andet må der tages stilling til de tilfælde, der er nævnt i forelæggelseskendelsen. Det fremgår heraf, at krav vedrørende misligholdelse af ansættelseskontrakter, ulige løn på grund af racediskrimination, ulovlig lønindeholdelse og forskelsbehandling på grundlag af køn vedrørende andre forhold end løn eventuelt kan anses for at svare til krav, der er baseret på EPA.

50 Hvis det på grundlag af de principper, der er opstillet i præmis 41-44 i nærværende dom, måtte vise sig, at en sag vedrørende krav i henhold til EPA, som indbringes for County Court, svarer til et eller flere af de søgsmål, den nationale ret har opregnet, skal denne desuden tage stilling til, om den førstnævnte sag indebærer anvendelse af processuelle regler eller andre betingelser, der er mindre gunstige.

51 I denne forbindelse er det relevant at undersøge, om en lønmodtager i en situation som den, B. S. Levez befinder sig i, for fuldt ud at kunne gøre sine rettigheder i henhold til fællesskabsretten gældende for County Court, pådrager sig ekstra omkostninger og udsætter sig for yderligere forsinkelser i forhold til en sagsøger, som under henvisning til en tilsvarende rettighed på grundlag af national ret kan anlægge sag ved Industrial Tribunal efter enklere regler og i princippet med færre omkostninger.

52 Det er desuden relevant, at den omtvistede bestemmelse — som den nationale ret har anført — kun finder anvendelse på krav om lige løn uden forskelsbehandling på grundlag af køn, mens krav, der bygger på rettigheder i henhold til national ret, og som kan anses for tilsvarende krav, ikke begrænses af anvendelsen af en regel som den omtvistede bestemmelse, således at det for at gøre sådanne rettigheder gældende er tilstrækkeligt at anlægge sag ved Industrial Tribunal.

53 Efter det anførte må spørgsmålet besvares med, at fællesskabsretten er til hinder for anvendelsen af en national retsregel, som begrænser en arbejdstagers ret til efterbetaling af løn eller til erstatning som følge af tilsidesættelse af ligelønsprincippet til et tidsrum på to år forud for sagens anlæg, og at dette gælder selv i

tilfælde, hvor der findes et andet retsmiddel, hvis dette retsmiddel indebærer anvendelse af processuelle regler eller betingelser, der er mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende søgsmål på grundlag af national ret. Det tilkommer den nationale ret at afgøre, om dette er tilfældet.

Sagens omkostninger

54 De udgifter, der er afholdt af Det Forenede Kongeriges regering, af den franske regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Employment Appeal Tribunal, London, ved kendelse af 14. august 1996, for ret:

1) Fællesskabsretten er til hinder for anvendelsen af en national retsregel, som begrænser en arbejdstagers ret til efterbetaling af løn eller til erstatning som følge af tilsidesættelse af ligelønsprincippet til et tidsrum på to år forud for sagens anlæg, som ikke kan forlænges, i tilfælde hvor forsinkelsen med

kravets fremsættelse skyldes, at arbejdsgiveren forsætligt har givet den pågældende urigtige oplysninger om lønniveauet for arbejdstagere af det modsatte køn, der udfører tilsvarende arbejde.

2) **Fællesskabsretten er til hinder for anvendelsen af en national retsregel, som begrænser en arbejdstagers ret til efterbetaling af løn eller til erstatning som følge af tilsidesættelse af ligelønsprincippet til et tidsrum på to år forud for sagens anlæg, og dette gælder selv i tilfælde, hvor der findes et andet retsmiddel, hvis dette retsmiddel indebærer anvendelse af processuelle regler eller betingelser, der er mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende søgsmål på grundlag af national ret. Det tilkommer den nationale ret at afgøre, om dette er tilfældet.**

Rodríguez Iglesias Puissochet Hirsch

Jann Mancini Moitinho de Almeida

Murray Edward Ragnemalm

Schintgen Ioannou

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 1. december 1998.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

Justitssekretær Præsident